כיתה י' | תנ"ך | שיעור 3 מתוך 7 | 45 דק' | שמות כז, א-כא

ממלכתי: פרקי ציווי המשכן בספר שמות (כה-לא) נלמדים בחטיבה העליונה בלימודי התנ"ך (קריאה צמודה, ניתוח ספרותי ודיון ערכי); יש לבדוק מול תכנית הבגרות העדכנית ובחירת בית הספר. חמ"ד: לימוד חומש עם פרשנים (רש"י, רמב"ן, אבן עזרא, ספורנו ומדרש); הפרשנות מסומנת כפרשנות. יש לבדוק מול התכנון השנתי של בית הספר.

מזבח, חצר ונר תמיד: "להעלת נר תמיד"

🎯 מטרות השיעור

- התלמידים יתארו את מזבח הנחושת, את חצר המשכן ואת מצוות שמן המאור (כז, א-כא)
- התלמידים ינתחו את המעבר מן הקודש אל החצר, ואת המעבר מ"ועשית" אל "וְאַתָּה תְּצַוֶּה", בעזרת רש"י, רשב"ם, ספורנו ורמב"ן
- התלמידים ידונו במשמעות של "נֵר, תָּמִיד": עקביות, התמדה ואחריות משותפת של העם ושל הכוהנים

❓ השאלה הגדולה של השיעור

מה ההבדל בין אור שמדליקים פעם אחת לבין "נר תמיד"?

בסוף הפרק, אחרי כל הכלים, בא ציווי קטן: "וְיִקְחוּ אֵלֶיךָ שֶׁמֶן זַיִת זָךְ כָּתִית – לַמָּאוֹר: לְהַעֲלֹת נֵר, תָּמִיד" (כז, כ). הנר דולק "מֵעֶרֶב עַד־בֹּקֶר", והוא "חֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתָם".

🧪 פתיחה

שואלים: "מה קל יותר, לעשות משהו גדול פעם אחת או לעשות משהו קטן כל יום?" (לרוץ מרתון או להתאמן כל בוקר; מסיבת הפתעה או מילה טובה כל יום). אחרי דיון קצר: "היום נראה שהמשכן נבנה פעם אחת, אבל הנר שבו צריך להדליק כל ערב".

📖 הסבר למורה

פרק כז יוצא מן האהל אל החצר. **מזבח הנחושת (א-ח)**, שעליו מקריבים את הקורבנות, עומד בחוץ, מול פתח האהל. הוא עשוי "נְבוּב לֻחֹת" (חלול) ומצופה נחושת, לא זהב. רש"י מסביר את הנחושת כרמז מוסרי: "לְכַפֵּר עַל עַזּוּת מֶצַח", לפי "ומצחך נחושה" (ישעיהו מח). גם כאן: "כַּאֲשֶׁר הֶרְאָה אֹתְךָ בָּהָר, כֵּן יַעֲשׂוּ".

החצר (ט-יט): מלבן של מאה על חמישים אמה, מוקף קלעים (וילונות) של שש משזר בגובה חמש אמות. בצד המזרח שער החצר, "מָסָךְ עֶשְׂרִים אַמָּה, תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי". החצר היא המקום שאליו העם יכול להגיע; הקודש פתוח רק לכוהנים, וקודש הקודשים לכוהן הגדול. כך נשלם הדימוי של מדרגות הקדושה מפרק כו.

שמן המאור (כ-כא): "וְאַתָּה תְּצַוֶּה אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל". זו הפעם הראשונה בפרקים האלה שבה ה' אומר "ואתה" ולא "ועשית". הספורנו מסביר: עד עכשיו "ועשית" פירושו שמשה ידאג שהאומנים יעשו, אבל כאן

"לְהוֹדִיעוֹ שֶׁיַּעֲשֶׂה הוּא בְּעַצְמוֹ". הרשב"ם מסביר שהלשון השתנתה כי המצווה נוהגת לדורות: "לפי שכל לשון צוואה לדורות ומיד".

"להעלת נר תמיד": רש"י: "מַדְלִיק עַד שֶׁתְּהֵא שַׁלְהֶבֶת עוֹלָה מֵאֵלֶיהָ". השמן צריך להיות "זָךְ כָּתִית": רש"י מסביר שכותשים את הזיתים במכתשת ולוקחים רק את הטיפה הראשונה, "כְּדֵי שֶׁלֹּא יִהְיֶה בּוֹ שְׁמָרִים". העם מביא את השמן ("מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל"), והכוהנים, אהרן ובניו, עורכים את הנר. הפסוקים האלה הם גשר אל פרק כח, שעוסק בכוהנים.

📜 הפסוקים (מכון ממרא, נוסח מנוקד)

שמות פרק כז, פסוקים א-ח

(א) וְעָשִׂיתָ אֶת־הַמִּזְבֵּחַ, עֲצֵי שִׁטִּים: חָמֵשׁ אַמּוֹת אֹרֶךְ וְחָמֵשׁ אַמּוֹת רֹחַב, רָבוּעַ יִהְיֶה הַמִּזְבֵּחַ, וְשָׁלֹשׁ אַמּוֹת, קֹמָתוֹ.

(ב) וְעָשִׂיתָ קַרְנֹתָיו, עַל אַרְבַּע פִּנֹּתָיו – מִמֶּנּוּ, תִּהְיֶיןִ קַרְנֹתָיו; וְצִפִּיתָ אֹתוֹ, נְחֹשֶׁת.

(ג) וְעָשִׂיתָ סִירֹתָיו, לְדַשְּׁנוֹ, וְיָעָיו וּמִזְרְקֹתָיו, וּמִזְלְגֹתָיו וּמַחְתֹּתָיו; לְכָל־כֵּלָיו, תַּעֲשֶׂה נְחֹשֶׁת.

(ד) וְעָשִׂיתָ לוֹ מִכְבָּר, מַעֲשֵׂה רֶשֶׁת נְחֹשֶׁת; וְעָשִׂיתָ עַל־הָרֶשֶׁת, אַרְבַּע טַבְּעֹת נְחֹשֶׁת, עַל, אַרְבַּע קְצוֹתָיו.

(ה) וְנָתַתָּה אֹתָהּ, תַּחַת כַּרְכֹּב הַמִּזְבֵּחַ – מִלְמָטָה; וְהָיְתָה הָרֶשֶׁת, עַד חֲצִי הַמִּזְבֵּחַ.

(ו) וְעָשִׂיתָ בַדִּים לַמִּזְבֵּחַ, בַּדֵּי עֲצֵי שִׁטִּים; וְצִפִּיתָ אֹתָם, נְחֹשֶׁת.

(ז) וְהוּבָא אֶת־בַּדָּיו, בַּטַּבָּעֹת; וְהָיוּ הַבַּדִּים, עַל־שְׁתֵּי צַלְעֹת הַמִּזְבֵּחַ – בִּשְׂאֵת אֹתוֹ.

(ח) נְבוּב לֻחֹת, תַּעֲשֶׂה אֹתוֹ: כַּאֲשֶׁר הֻרְאָה אֹתְךָ בָּהָר, כֵּן יַעֲשׂוּ.

שמות פרק כז, פסוקים ט-יט

(ט) וְעָשִׂיתָ, אֵת חֲצַר הַמִּשְׁכָּן – לִפְאַת נֶגֶב־תֵּימָנָה קְלָעִים לֶחָצֵר שֵׁשׁ מָשְׁזָר, מֵאָה בָאַמָּה אֹרֶךְ, לַפֵּאָה, הָאֶחָת.

(י) וְעַמֻּדָיו עֶשְׂרִים, וְאַדְנֵיהֶם עֶשְׂרִים נְחֹשֶׁת; וָוֵי הָעַמֻּדִים וַחֲשֻׁקֵיהֶם, כֶּסֶף.

(יא) וְכֵן לִפְאַת צָפוֹן בָּאֹרֶךְ, קְלָעִים מֵאָה אֹרֶךְ; וְעַמֻּדָו עֶשְׂרִים, וְאַדְנֵיהֶם עֶשְׂרִים נְחֹשֶׁת, וָוֵי הָעַמֻּדִים וַחֲשֻׁקֵיהֶם, כֶּסֶף.

(יב) וְרֹחַב הֶחָצֵר לִפְאַת־יָם, קְלָעִים חֲמִשִּׁים אַמָּה; עַמֻּדֵיהֶם עֲשָׂרָה, וְאַדְנֵיהֶם עֲשָׂרָה.

(יג) וְרֹחַב הֶחָצֵר, לִפְאַת קֵדְמָה מִזְרָחָה – חֲמִשִּׁים אַמָּה.

(יד) וַחֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה אַמָּה קְלָעִים, לַכָּתֵף; עַמֻּדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה, וְאַדְנֵיהֶם שְׁלֹשָׁה.

(טו) וְלַכָּתֵף, הַשֵּׁנִית – חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה, קְלָעִים; עַמֻּדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה, וְאַדְנֵיהֶם שְׁלֹשָׁה.

(טז) וּלְשַׁעַר הֶחָצֵר מָסָךְ עֶשְׂרִים אַמָּה, תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מָשְׁזָר – מַעֲשֵׂה רֹקֵם; עַמֻּדֵיהֶם, אַרְבָּעָה, וְאַדְנֵיהֶם, אַרְבָּעָה.

(יז) כָּל־עַמּוּדֵי הֶחָצֵר סָבִיב מְחֻשָּׁקִים כֶּסֶף, וָוֵיהֶם כֶּסֶף; וְאַדְנֵיהֶם, נְחֹשֶׁת.

(יח) אֹרֶךְ הֶחָצֵר מֵאָה בָאַמָּה וְרֹחַב חֲמִשִּׁים בַּחֲמִשִּׁים, וְקוֹמָה חָמֵשׁ אַמּוֹת – שֵׁשׁ מָשְׁזָר; וְאַדְנֵיהֶם, נְחֹשֶׁת.

(יט) לְכֹל כְּלֵי הַמִּשְׁכָּן, בְּכֹל עֲבֹדָתוֹ, וְכָל־יְתֵדֹתָיו וְכָל־יִתְדֹּת הֶחָצֵר, נְחֹשֶׁת.

שמות פרק כז, פסוקים כ-כא

(כ) וְאַתָּה תְּצַוֶּה אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וְיִקְחוּ אֵלֶיךָ שֶׁמֶן זַיִת זָךְ כָּתִית – לַמָּאוֹר: לְהַעֲלֹת נֵר, תָּמִיד.

(כא) בְּאֹהֶל מוֹעֵד מִחוּץ לַפָּרֹכֶת אֲשֶׁר עַל־הָעֵדֻת, יַעֲרֹךְ אֹתוֹ אַהֲרֹן וּבָנָיו מֵעֶרֶב עַד־בֹּקֶר – לִפְנֵי ה': חֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתָם, מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל.

שם ה' מובא בכתיב ה'. הפרק מובא במלואו: המזבח, החצר, שמן המאור.

⚖️ כתוב / מפרשים

בצד אחד מה שכתוב בפסוק, ובצד השני פירוש. הפירוש הוא דרך אחת להבין, לא חלק מהפסוק.

📜 **כתוב:** "וְצִפִּיתָ אֹתוֹ, נְחֹשֶׁת" (שמות כז, ב)

💭 **מפרשים:** רש"י: "לְכַפֵּר עַל עֲוֹוֹת מָצַח", לפי "ומצחך נחושה". החומר של הכלי נושא מסר מוסרי: המזבח מכפר על חוצפה וקשיות.

📜 **כתוב:** "וְאַתָּה תְּצַוֶּה אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" (שמות כז, כ)

💭 **מפרשים:** ספורנו: "ועשית" פירושו על ידי אחרים, ו"ואתה" בא "לְהוֹדִיעוֹ שֶׁיַּעֲשֶׂה הוּא בְּעַצְמוֹ". רשב"ם: "לפי שכל לשון צוואה לדורות ומיד". רמב"ן: השמן מובא אל משה כדי "שֶׁיְּבִיאוּהוּ לְפָנָיו וְהוּא יִרְאֶנּוּ אִם הוּא זַךְ וְכָתִית כָּרָאוּי".

📜 **כתוב:** "לְהַעֲלֹת נֵר, תָּמִיד" (שמות כז, כ)

💭 **מפרשים:** רש"י: "מַדְלִיק עַד שֶׁתְּהֵא שַׁלְהֶבֶת עוֹלָה מֵאֵלֶיהָ". המדליק לא עוזב את הנר עד שהאש בוערת בעצמה.

👩‍🏫 מהלך השיעור (45 דקות)

חומרים: תנ"ך (או דף הפסוקים מהעמוד הזה), מצגת עם תרשים המשכן והחצר, דף עבודה, לוח

1. פתיחה: פעם אחת גדולה או קצת כל יום? (4 דקות)
2. מזבח הנחושת (א-ח): קריאה, תרשים, רש"י על "עזות מצח" (9 דקות)
3. החצר (ט-יט): השלמת התרשים מפרק כו, מי נכנס לאן (8 דקות)
4. שמן המאור (כ-כא): קריאה צמודה, "זך כתית", "תמיד" (8 דקות)
5. כתוב/מפרשים: "ואתה תצוה", ספורנו, רשב"ם ורמב"ן, עבודה בשלשות (11 דקות)
6. דיון: "נר תמיד" בחיים שלנו, וכרטיס יציאה (5 דקות)

💬 שאלות לדיון

הבנה (מה כתוב?)

1. ממה עשוי מזבח העולה, והיכן הוא עומד (כז, א-ח)?
2. מה מידות החצר, ומה יש בשער החצר (כז, ט-יח)?

פרשנות (מה זה אומר?)

1. למה, לדעת רש"י, המזבח מצופה נחושת? האם הסבר כזה משכנע אתכם?
2. מה ההבדל בין הסבר הספורנו לבין הסבר הרשב"ם למילים "ואתה תצוה"?

הערכה (מה דעתי?)

1. "שלהבת עולה מאליה": איך זה נראה בחינוך, בהורות או בהדרכה?
2. מה דומה ל"נר תמיד" בחייכם, משהו קטן שעושים בהתמדה ושומר על משהו גדול?

🏁 סיכום השיעור

פרק כז משלים את מבנה המשכן מבחוץ: מזבח הנחושת וחצר שהעם יכול להגיע אליה. בסופו בא ציווי שונה: "ואתה תצוה", שמן זית זך להעלות "נר תמיד". המשכן נבנה פעם אחת, אבל הנר דורש התמדה יום-

יומית, שיתוף של העם (השמן) ושל הכוהנים (ההדלקה).

🎟️ כרטיס יציאה (2 דקות)

השלימו: "הדבר הקטן שאני רוצה לעשות כמו נר תמיד, כל יום, הוא _____".

🧭 התאמה לפי זרם

השיעור מתאים לשני הזרמים. ההבדל בדגשים:

ממלכתי

- קריאה מבנית: המשכן מן הפנים אל החוץ (פרקים כה-כז), והחצר כמרחב הציבורי.
- דיון ערכי: התמדה מול התלהבות חד-פעמית; אחריות משותפת (העם מביא, הכוהנים מדליקים).
- זיקה לתרבות: "נר תמיד" בבתי כנסת, ונרות זיכרון ואנדרטאות עם אש תמידית בישראל ובעולם.
- קריאה לשונית: המעבר מ"ועשית" ל"ואתה תצוה" כסימן לפתיחת נושא חדש (הכוהנים).

ממלכתי-דתי (חמ"ד)

- רש"י (כז, ב): "לְכַפֵּר עַל עִזּוּת מֻצַח": הכלים כמסר מוסרי ותיקון מידות.
- רש"י (כז, כ): "לְהַדְלִיק עַד שֶׁתְּהֵא שַׁלְהֶבֶת עוֹלָה מֵאֵלֶיהָ": חינוך ועבודת ה' עד שהדבר נעשה חלק מן האדם.
- ספורנו (כז, כ): "לְהוֹדִיעוֹ שֶׁיַּעֲשֶׂה הוּא בְּעַצְמוֹ": אחריות אישית של המנהיג; רשב"ם: מצווה "לדורות ומיד".
- זיקה להלכה ולמנהג: נר תמיד בבית הכנסת זכר למנורה; מצוות "חוקת עולם לדורותם".

💡 הערות למורה

את המידות אפשר לתת כתרגיל חשבון קצר (מאה על חמישים אמה, כ-50 על 25 מטרים: בערך מגרש כדורסל כפול). פרשת תצוה מתחילה בפסוק כ; כדאי לציין זאת לתלמידים. השיעור הבא עוסק בבגדי הכהונה. למתקשים: דף עם תמיכה.

📝 בדף העבודה

מזבח הנחושת ורש"י על "עזות מצח", מבנה החצר, "ואתה תצוה" לפי ספורנו, רשב"ם ורמב"ן, "להעלת נר תמיד", שאלה בסגנון בגרות ומחוון. יש גם גרסה עם תמיכה.

מקורות

- שמות כז (מכון ממרא)

- רש"י על שמות כז, ב (ספריא)
- רש"י על שמות כז, כ (ספריא)
- ספורנו על שמות כז, כ (ספריא)
- רשב"ם על שמות כז, כ (ספריא)
- רמב"ן על שמות כז, כ (ספריא)

מחוון: מזבח, חצר ונר תמיד: "להעלת נר תמיד"

1. "חָמֵשׁ אַמּוֹת אׇרֶךְ וְחָמֵשׁ אַמּוֹת רׇחַב, רָבוּעַ יִהְיֶה הַמִּזְבֵּחַ, וְשָׁלֹשׁ אַמּוֹת, קׇמָתוֹ"; עצי שטים מצופים נחושת, קרנות בארבע הפינות; "נְבוּב לֻחֹת". עומד בחצר, מול פתח האהל.
2. "לְכַפֵּר עַל עַזּוּת מֶצַח", לפי "ומצחך נחושה" (ישעיהו מח): המזבח מכפר על חוצפה וקשיות לב.
3. חצר: מזבח העולה (ובפרק ל גם הכיור); כל העם. קודש: שולחן, מנורה (ובפרק ל מזבח הקטורת); הכוהנים. קודש הקודשים: הארון והכפורת; הכוהן הגדול (לפי ויקרא טז).
4. רש"י: כותשים במכתשת ולוקחים את הטיפה הראשונה, "כְּדֵי שֶׁלֹּא יִהְיֶה בּוֹ שְׁמָרִים". אור נקי וטהור במשכן (תשובות אישיות).
5. ספורנו: "ועשית" = על ידי אחרים, ו"ואתה" = "לְהוֹדִיעוֹ שֶׁיַּעֲשֶׂה הוּא בְּעַצְמוֹ". רשב"ם: המשכן נבנה לפי שעה, אבל השמן לכל שנה ושנה, ולכן "צו": "לפי שכל לשון צוואה לדורות ומיד".
6. "מַדְלִיק עַד שֶׁתְּהֵא שַׁלְהֶבֶת עוֹלָה מֵאֵלֶיהָ": המחנך מלווה עד שהתלמיד "דולק" בכוחות עצמו (תשובות פתוחות).
7. א. עד כאן נאמר "ועשית"; כאן "ואתה". ספורנו: משה עצמו מצווה את העם, לא האומנים; רשב"ם: לשון "צו" מציינת מצווה לדורות, בניגוד לתרומה לבניין שהיא לפי שעה; רמב"ן: השמן מובא אל משה כדי שיבדוק שהוא זך וכתית. ב. העם: "וְיִקְחוּ אֵלֶיךָ שָׁמֶן", "מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל"; הכוהנים: "יַעֲרֹךְ אֹתוֹ אַהֲרֹן וּבָנָיו מֵעֶרֶב עַד־בֹּקֶר". הערך: כל אחד תורם את חלקו, והאור במשכן שייך לכולם (תשובות מנומקות). ניקוד מוצע: א 10 (5 לכל פרשן); ב 10 (פסוקים 5, הסבר 5).

פרשנות מסומנת כפרשנות (רש"י, רמב"ן, אבן עזרא, ספורנו, רשב"ם ואור החיים מתוך ספריא). נוסח הפסוקים ממכון ממרא; שם ה׳ מובא בכתיב ה׳. ממלכתי: פרקי ציווי המשכן בספר שמות (כה-לא) נלמדים בחטיבה העליונה בלימודי התנ"ך (קריאה צמודה, ניתוח ספרותי ודיון ערכי); יש לבדוק מול תכנית הבגרות העדכנית ובחירת בית הספר. חמ"ד: לימוד חומש עם פרשנים (רש"י, רמב"ן, אבן עזרא, ספורנו ומדרש); הפרשנות מסומנת כפרשנות. יש לבדוק מול התכנון השנתי של בית הספר.